

המקראה לכיתות ט : "המאה ה-20" – תרומה נכבדת לסילוף ההיסטוריה

**"עיוות מרוכז של עובדות היסטוריות
שאינן שנויות במחלוקת"**

שמואל כץ

שנים אלה היו גדושות בחוויות לאומיות יהודיות שהתרחשו בפתחו של **עידן חדש**.

התנועה הציונית באה לעולם ערב תחילתה של המאה ה-20, והיתה הביטוי הראשון של ארגון פוליטי יהודי מאז שיצא עם ישראל לגלות. התנועה הוקמה על-ידי תיאודור (בנימין זאב) הרצל, שהכורח ברעיון הציוני נולד במוחו בעקבות משפט דרייפוס. פרשת דרייפוס בצרפת, שהיתה חוויה טראומטית מאין כמוה לעם היהודי (כמו גם לעם הצרפתי), התרחשה ערב תחילתה של המאה ה-20 ונמשכה אל תוך המאה. בשנת 1901 נמצא הרצל בעיצומה של מערכה דיפלומטית פעילה למען הקמת מדינה לעמו חסר הבית – המהלך הדיפלומטי הבינלאומי היהודי הראשון זה מאות שנים.

המאה ה-20 החלה בסדרה של פוגרומים ביהודים ברוסיה הצארית. הזכור מכולם הוא הפוגרום שנערך בקייסיב ב-1903, אשר עורר סדרה של נסיבות מהפכניות. על קייסיב כתב ביאליק את הפואמה הנוקבת שלו, "בעיר ההרחה", ובה תקף בצורה החריפה ביותר את מורכ-לבם של יהודי העיר אשר "לא נעו ולא זעו... ומדעתם לא יצאו", כשהם נחבאים ומציצים מן החורים בעוד בנותיהם ונשותיהם מותקפות ונאנסות. פואמה זו העניקה השראה לביטוי הראשון של ציונות בפעולה – ארגוני ההגנה העצמית שהקימו צעירים יהודים בגלות רוסיה. במקביל, וכנראה מבלי שיהודי רוסיה ידעו על כך, הוקם גם ארגון ההגנה העצמית היהודי הראשון בארץ-ישראל: "השומר".

ספר לימוד ההיסטוריה החדש שהוכנס השנה לשימוש בבתי-הספר בישראל מעורר תהיות רבות, העיקרית בהן היא עצם התופעה שספר כזה הוכנס בכלל לשימוש. ספרי לימוד המיועדים לשימוש בבתי-הספר מוגשים למשרד החינוך, והם נבחנים על-ידי מומחים המחליטים אם למנוע את הכללתם ברשימת ספרי הלימוד, אם להכניס בהם תיקונים, או אם לאשר אותם כפי שהם. מי שבחן את הספר **"המאה ה-20"**¹, ספר לימוד היסטוריה המיועד לתלמידי כיתה ט' (נערים ונערות בני 15 בערך), נתן את ידו לעיוות מרוכז של עובדות היסטוריות שאינן שנויות במחלוקת, באמצעות השמטות חשובות בקנה-מידה נרחב, "טיפולי" בתאריכים ומצגים מטעים. כיצד ייתכן שהאיש התעלם מהעובדה – כבר בתחילת הספר – כי הספר **"המאה ה-20"** מתחיל את המאה בתחילת שנות העשרים שלה, ולא – כפי שמקובל לגבי מאות – בשנתה הראשונה, דהיינו: ב-1901! זאת ועוד – תיוני הוא, שלתיאור של מאה מסוימת יקדם מבוא-רקע המתאר את שהתרחש בשנים שקדמו לתחילתה. כלל זה חל בוודאי על תולדות עם ישראל במאה ה-20.

האם שתי עשרות השנים הראשונות הללו נטולות חשיבות עד כדי כך שאין כל טעם להזכירן? נהפוך הוא;

¹ **הסופר שמואל כץ** היה יועץ לענייני הסברה חוץ בממשלת בגין. עם פרסומו בשנים האחרונות נמנים: **ז'בו**, ביוגרפיה של זאב ז'בוטינסקי, הוצאת דביר 1993; **הרשת**, **ההגדה לבית אהרנסון**, הוצאת משרד החינוך, 2000.

¹ אייל נווה, **המאה ה-20, על סף המחר, היסטוריה ריה לכיתה ט'** (באישור משרד-החינוך; הוצ' ספ' רן, תל-אביב, 1999).

בספר "ההיסטוריה" "המאה ה-20" אין זכר לתיאודור הרצל, או לתנועה הציונית, אין דרייפוס, אין קישינב, אין ביאליק ואין "השומר".

בשנים הראשונות של המאה העשרים היינו עדים לבלבוב של נס נוסף: החייאתה של הלשון העברית למעמד של שפה חיה, המצויה בשימוש יומיומי. מחולל הנס היה אליעזר בן-יהודה. בספר "ההיסטוריה" "המאה ה-20" אין כל אזכור לנס השפה העברית או לאליעזר בן-יהודה.

לפני מותו (בשנת 1904), עברה על הרצל חוויה מדכאת ביותר – פרשת אוגנדה. הוא ביקש למצוא מזור מידי לסבלם הנורא של מיליוני בני עמו ה"מצטופפים" ברוסיה הצארית, ופנה לאנגליה לעזרה. ממשלת בריטניה נענתה, והציעה לו שטח במזרח אפריקה. הרצל הביא את ההצעה לפני הקונגרס הציוני העולמי, אבל הצעתו, שאמנם נתקבלה על-ידי הרוב, נדחתה ברוב הצירים מרוסיה – הם אשר ייצגו את הציבור המדוכא והנרדף ביותר של קורבנות האנטישמיות. הם דחו אפילו את הרעיון של מקלט זמני באוגנדה. "החבל מונח על צווארם", אמר הרצל, "והם בכל זאת מסרבים"; הסיבה לכך היתה שהם לא היו מוכנים לוותר על חלומם, או לעורר ספק כלשהו בדבקותם בחזון ארץ-ישראל.

אפילו למאורע זה היו השלכות בלתי צפויות משלו. כעבור שלוש שנים, ב-1906, היה גיימס ארתור בלפור – מדינאי בריטי ידוע (ראש-ממשלה לשעבר) שקוע במערכת בחירות מתישה, ולפתע נזכר באירוע היהודי ההוא. האיש לא הצליח להבין אותו. כיצד ייתכן שעם הנתון בסבל כה קשה ידחה אפשרות הצלה? אחד מידידיו הפגיש אותו עם חיים וייצמן הצעיר, שהיה אז מרצה באוניברסיטת מנצ'סטר. וייצמן המציא לו את התשובה לתמיהתו: ציונות, השאיפה לשיבת ציון. זה היה השיעור הראשון של בלפור בציונות. כעבור אחת-עשרה שנים חתם בלפור על המסמך ההיסטורי – "הצהרת בלפור".

המדינאי הבריטי הופתע, ושאל: "מדוע?". בני החמש-עשרה בבתי-הספר של המדינה היהודית לא יטריחו את עצמם בשאלה מדוע דחו סבא וסבתא שלהם את הצעתם של הבריטים. ספר הלימוד שלהם אינו מספר להם כלל על ההצעה, או על עמידתם העיקשת של הורי-הוריהם על שיבה למולדתם ההיסטורית.

בעשור השני של המאה העשרים עברו על העולם זעזועים כבירים. מלחמת-העולם הראשונה נמשכה ארבע שנים, ועד אז היתה זו המלחמה ההרסנית ביותר בהיסטוריה. אימפריות ותיקות התמוטטו, ישויות פוליטיות נעלמו, מיליונים מצאו את מותם. באותו העשור השני של המאה התחוללה מהפכה כבירה בחיי העם היהודי – צעד גדול לעבר קצן של אלפיים שנות גלות, ותחילת שיבה למולדת. בספר אין מלחמת-העולם הראשונה זוכה לסיקור כלשהו. התוצאה הבלוטת ביותר של המלחמה, מבחינתו של העם היהודי ושל חתירתו הציונית להכרה כאומה מודרנית, היתה פירוקה של האימפריה העות'מנית ששלטה בארץ-ישראל במשך יותר מ-400 שנה. דא עקא, שאירועי המלחמה ומשמעותיותה מבחינת עם ישראל אינם נזכרים כלל בספר "היסטוריה" זה. לגביו הם פשוט לא אירעו. כך אין גם זכר לטרנגדיות שפקדו את העם היהודי באירופה ובארץ-ישראל בימי המלחמה, וגם לא להשתתפותו

ההיסטורית של העם היהודי באירופה. השתתפות זו הגיעה לשיאה בלא פחות מאשר בהכרה בלאומיות היהודית, שהיתה אז תפיסה חדשה מבחינתו של העולם הלא-יהודי. בריטניה פרסמה את הצהרת בלפור עוד לפני שהמלחמה נסתיימה – הצהרה שמנהיגים יהודים ניהלו למען השגת מאבק דיפלומטי ממושך, ושלמענו נלחמו יהודים – כיהודים – בשדות-הקרב ומאחורי הקווים הטורקיים.

מובן מאליו שלאחר שטיהרו את השטח מכל רמז שבתחילת המאה התחוללה בחיי עמנו מהפכה כבירה, ולאחר שנמנעו מאזכור של כל תופעה שהיא העלולה להנחיל רגשות גאווה, או אפילו לעורר עניין במאמצים ובהישגים של עמם בתקופה חשובה זו, הצליחו המחבר ופטרוניו במשרד-החינוך הישראלי להציג קריקטורה של העם היהודי בתקופה **שקדמה** למנדט הבריטי על ארץ-ישראל.

הדרך פתוחה לפיברוק בגדול

כאן מתחיל הסילוף הפעיל והמכוון, להבדיל מסילוף על דרך של השמטה. כאן הוזכרה סוף סוף הצהרת בלפור (בעמ' 45), אך הנוסח שלה אינו מובא. אין גם מילת הסבר אחת על הסיבות לפרסומה, וביניהן מאמץ יהודי פעיל לגייס תמיכה ציבורית לבריטניה בשעה שהיא שיוועה לתמיכה מכל מקור אפשרי. במחדל זה, בתוספת לשתיקה מוחלטת בכל הנוגע לתרומתם של היהודים למאמץ המלחמה של הבריטים, יוצר הספר "המאה ה-20" תמונה כוזבת לחלוטין המגמדת בצורה דרסטית את דמותו של עמנו. נוסף על כך, נעשה כאן "תמרוץ" של תאריכים: תאריך פרסומה של הצהרת בלפור (2 בנובמבר 1917) אינו מוזכר, אבל במקום זאת מוזכרת שנת 1917 כשנת כיבוש ארץ-ישראל על-ידי הבריטים, וזה לא אמת. ב-1917 שוחרר רק חלקה הדרומי של ארץ-ישראל, והכיבוש הושלם רק בסוף 1918.

האם זו סתם שגיאה, שרק במקרה משקפת את עקיפת העובדה שבקרבנות שעתידיים היו להתנהל ב-1918 השתתפו יחידות יהודיות? יחידה יהודית, למשל, היא שכבשה את מעבר החציה החשוב על הירדן – אום א-שורט – בספטמבר 1918. על תרומה זו זכתה היחידה לשבחים מופלגים ממפקד המערכה הבריטי. לא בלי קשר לאירוע זה, אין גם כל זכר לעובדה שעוד בשנת 1915 פעלה במסגרת הצבא הבריטי יחידה ציונית קטנה, אך משמעותית (גדוד נהגי הפרדות), במערכת גליפולי העקובה מדם נגד הטורקים.

לאחר שהספר יוצא מתחום ההשמטות כבדות המשקל הוא מציג את הסיפור (נרטיב) שלו, ומיד לאחר מכן מופיע הסילוף של כתב המנדט על ארץ-ישראל.

מסמך היסטורי חשוב זה מוצג, כמו הצהרת בלפור, כנדבה חד-צדדית לחלוטין שהעניקו הבריטים לעם היהודי, פושט-היד. אחרי שקוראים את השורות המעטות על המנדט בספר "המאה ה-20", מי יכול בכלל לחלום על התפקיד שמילאו הציונים כאשר שכנעו את בעלות-הברית שניצחו במלחמת-העולם הראשונה להסכים להענקת המנדט על ארץ-ישראל לבריטניה, על מנת שזו תשלוט

בארץ-ישראל כ"נאמנה" למען הבית הלאומי של העם היהודי. על רמת הפברוק ועזות המצח בעניין זה ניתן לעמוד בצורה הטובה ביותר מתוך השוואת הטקסטים – בין מה שהספר מציג לפני קוראיו הצעירים בנוגע למנדט ב-23 מילים, ותו לא, לבין הפסקאות הנוגעות לעניין בכתב המנדט עצמו.

בטור הימני להלן מובא "התיאור" של המנדט בספר "המאה ה-20", ושל תפקידה כביכול של המעצמה

המנדטורית. אין בתיאור זכר לזכויותיו של העם היהודי או להתחייבויות המעצמה המנדטורית כלפיו. בטור השמאלי מובא הטקסט המדויק של הסעיפים הרלוונטיים בכתב המנדט על ארץ-ישראל, כפי שנתאשר על-ידי חבר הלאומים. (הנוסח העברי לקוח מן התרגום הרשמי של כתב המנדט לעברית, כפי שנעשה על-ידי ממשלת המנדט, והתפרסם במקומות רבים, ובין השאר נכלל גם בדו"ח ועדת פיל משנת 1937, עמ' 24-25.)

כתב המנדט על ארץ-ישראל	"המאה ה-20"
<p>המבוא:</p> <p>"הואיל" ומעצמות ההסכמה הראשיות הסכימו ביניהן, כדי ליתן תוקף להוראות סעיף 22 מספר הברית של חבר הלאומים, למסור לידי ממונה אשר ייבחר ע"י המעצמות הני"ל, את השלטון על פלשתינה (א"י) שהיתה שייכת לפנים לקיסרות העותומנית, באותם הגבולות שייקבעו על ידם;</p> <p>"והואיל" ומעצמות ההסכמה הראשיות הסכימו גם כן שהממשלה הממונה תהיה אחראית למתן תוקף להכרזה, שניתנה לראשונה ביום 2 נובמבר, 1917, על ידי ממשלת הוד מלכותו מלך בריטניה, ונתאשרה על ידי יתר מעצמות ההסכמה הני"ל, לטובת יסוד בית לאומי לעם ישראל בפלשתינה (א"י) בתנאי מפורש שלא יעשה שום דבר העלול לפגוע בזכויותיהן האזרחיות והדתיות של העדות הבלתי יהודיות הקיימות בפלשתינה (א"י), או בזכויותיהם ובמעמדם המדיני של היהודים בכל ארץ אחרת;</p> <p>"והואיל" ועל ידי כך הוכר הקשר ההיסטורי שבין העם היהודי ובין פלשתינה (א"י) והוכרו הנימוקים לבנות מחדש את ביתו הלאומי בארץ הזאת; [ההדגשה שלי – ש"כ].</p> <p>"והואיל" ומעצמות ההסכמה הראשיות בחרו בהוד מלכותו מלך בריטניה לממונה על פלשתינה (א"י);</p> <p>...</p>	<p>שלטון המנדט נועד להבטיח את הסדר, לארגן את החברה ולבנות מוסדות שלטון ומינהל תקין, שבסופו של דבר יאפשרו לתושבים שלטון עצמי ואף עצמאות (עמ' 45).</p>
<p>סעיף 2:</p> <p>הממונה יהא אחראי להעמדת הארץ בתנאים מדיניים, אדמיניסטרטיביים וכלכליים כאלה, אשר יבטיחו את ייסודו של בית לאומי יהודי, כפי שנקבע בהקדמה, וכן להתפתחות המוסדות לשלטון עצמי, וכמו כן לשמירת הזכויות האזרחיות והדתיות של כל תושבי פלשתינה (א"י), בלי הבדל בין עם לעם או בין דת לדת.</p> <p>...</p>	
<p>סעיף 4:</p> <p>סוכנות יהודית נאותה (Jewish Agency) תוכר כמוסד ציבורי, שתעודתה לייעץ להנהלה ולעזור בידה באותם העניינים הכלכליים, החברתיים והאחרים שיכולה להיות להם נגיעה ליסוד הבית הלאומי היהודי ולאינטרסים של התושבים היהודים בפלשתינה (א"י), ובהתחשב תמיד עם השגחתה של הממשלה, גם לסייע ולהשתתף בהתפתחות הארץ.</p> <p>...</p>	
<p>סעיף 6:</p> <p>הנהלת פלשתינה (א"י), בהבטיחה את זכויותיהם ומצבם של יתר חלקי היישוב שלא יקופחו, תקל על העלייה היהודית בתנאים נאותים, ותעזור ביחד עם הסוכנות היהודית האמורה בסעיף 4 להתיישבות צפופה של יהודים על אדמת הארץ, לרבות אדמות הממשלה ואדמות שוממות שאינן דרושות לצרכי ציבור.</p> <p>...</p>	
<p>סעיף 7:</p> <p>הנהלת פלשתינה (א"י) תהיה אחראית לחקיקת חוק נתינות. בחוק זה, יבואו הוראות המכוונות להקל על היהודים המתיישבים ישיבת קבע בארץ את רכישת הנתינות הפלשתינאית (א"י).</p>	

בהמשך הספר, ובהתייחסו לתוכנית החלוקה של הארץ משנת 1937 (תוכנית ועדת פיל), חוזר מחבר "המאה ה-20" ללא כחל ושרק על הסילוף: "הבריטים קיבלו את המנדט על ארץ-ישראל על מנת ליצור תנאים להקמת מדינה ריבונית שתנהל בידי תושביה" (עמ' 89). ואני חוזר ואומר: זה כל מה שיש לספר הזה להגיד על המנדט.

ההיסטוריה שכבר נקברה

ד כאן הצליח הספר לחולל את הישגיו הבאים בהיסטוריה היהודית: הוא הצליח לסלק את הצינונות מסיודותיה של המדינה; העלים את המידע על ההכרה הבינלאומית בצינונות; מחק מן ההיסטוריה את התפקיד שמילא העם היהודי במלחמת-העולם הראשונה, ובייחוד את תרומתו – באמצעות תעמולה, פעילות דיפלומטית, שירות בשדה-הקרב והספקת מודיעין; מחק את הדמויות שעשו את ההיסטוריה הזאת – ולא רק את וייצמן, זיבוטניסקי, טרומפלדור ואהרונסון, אלא גם את הרצל עצמו, וכן את בן-יהודה ואת ביאליק. הוא מחק מן הרשומות ההיסטוריות את המגילה הבינלאומית של הצינונות – את כתב המנדט על ארץ-ישראל, והדחיק את הראיות בנוגע לתפקיד ההיסטורי שקיבלה בריטניה על עצמה, דהיינו: "לבנות מחדש את ביתו הלאומי [של העם היהודי] בארץ הזאת", בדגש מיוחד על הביטוי "לבנות מחדש". הספר מסתיר את כל המידע על המחויבות כבדת המשקל שהטילו הסעיפים המפורשים של כתב המנדט על בריטניה כלפי העם היהודי. הספר מותיר אפוא את הקוראים בבורות מוחלטת בכל הנוגע להכרה הבינלאומית בזכויות היהודים על ארץ-ישראל ובארץ-ישראל, ואינו מעניק לתודעה ולזיכרון הקיבוצי של הדור שהוא אמור לחק כמעט שום מקור לגאווה לאומית לגיטימית או לעמידה על זכויותיו.

אף-על-פי-כן, מן הראוי לבחון את הסיפּר של "המאה ה-20" שאחרי שהשליך מעל פניו את העוגן הצינוני, מפליג עתה באין מפריע אל מחוזות ההכחשה, הסילוף והפברוק. הסיפּר של "המאה ה-20" מתחיל אמנם את ה"מאה" שלו בתחילת השלטון הבריטי בארץ-ישראל, אבל אין הוא טורח להזכיר את החוויות המרות שעברו על היהודים החל מימי הראשונים של השלטון הבריטי. תחילה כוננו הבריטים בארץ-ישראל ממשל צבאי, ורק כעבור ארבע שנים הנהיגו ממשל אזרחי. הספר מתעלם כליל מהעובדה שהממשל הצבאי היה נגוע באנטישמיות, שהוא לא הרשה לפרסם את הצהרת בלפור בארץ, שהתעלם מהשלכותיה ועצם את עיניו, ושאתם את אוזניו ועשה מחוות אוהדות כלפי מערכה ארסית של הסתה ערבית נגד היהודים. מערכה זו הולידה את מאורעות 1920, שהיו למעשה פוגרום במלוא מובן המילה: התקפה של אספסוף תוך העלמת עין מצד השלטונות.

"המאה ה-20" אינו מזכיר פרשה זו כלל; אין גם זכר לעובדה שעם התפשטות החסתה הערבית ארגנו זיבוטניסקי ופנחס רוטנברג כמה מאות מחברי מועדוני הספורט של "מכבי" וחיללים מן הגדודים העבריים בצבא הבריטי, והם הגנו על העיר החדשה, ובהצלחה. יחידה צבאית בריטית מנעה מהם לבוא לעזרת היהודים חסרי הישע בעיר העתיקה.

בית-משפט צבאי בריטי דן את זיבוטניסקי ל-15 שנות מאסר על השתתפותו בארגון ההגנה על ירושלים, ו-19 מאנשיו נדונו לשלוש שנות מאסר כל אחד. פסקי-הדין המדהימים, שזעזעו את היישוב, ובעצם הפרשה כולה, עוררו בפרלמנט הבריטי ובעיתונות הבריטית סערה עזה כל כך, עד שעונשי המאסר הופחתו מיד: מ-15 שנה לשנה אחת, ומשלוש שנים – לשלושה חודשים. לאחר מכן בוטל המשפט כליל, תוך ביקורת קשה מאוד של הפרקליטות הצבאית על בית-הדין. בספר "המאה ה-20" אין כל זכר לאירועים אלה ולמשמעותם לגבי התפתחות היחסים בין הבריטים ליהודים. המחבר פוטר את כל הסיפור במשפט אחד: "ב-1920 התנפל המון ערבי על יהודים בירושלים, והיו פצועים והרוגים". נקודה. (עמ' 47).

בספר הושמט גם הגילוי שהובא בדו"ח שהגיש קולונל ריצ'רד מיינרצהגן, הקצין הפוליטי של הממשל הצבאי הבריטי בארץ-ישראל, ללורד קרוזו, שר-החוץ הבריטי: בתכנון ההתקפה בירושלים ובביצועה נהנה מנהיגה – המופתי של ירושלים – מעצתו של קצין בריטי בכיר, בממשל הצבאי – גנרל ה"ב ווטרס-טיילור, ומשיתוף-פעולה מצדו.

האלימות הערבית נמשכה. "ב-1921", נכתב ב"המאה ה-20", "התפשטו המהומות [ראו מסגרת על פרשת תל-חן]. בתגובה ארגנו היהודים כוחות הגנה בגליל ובירושלים. הבריטים לא רק שלא הגנו על היישוב: לא פעם הם אף התערבו ואסרו יהודים שהגנו על עצמם בנשק" (שם). הנה לפניכם ערבוביה מוחלטת ו"תמרוני" תאריכים. מאורעות 1921 לא אירעו בגליל ואף לא בירושלים. פרשת תל-חי לא התרחשה ב-1921, אלא בפברואר ובמרס 1920 – לפני הפוגרום בירושלים. לא היה לה כל קשר לנסיבות של האירועים בירושלים, ולבריטים לא היתה כל יד בדבר (הפרשה היתה תוצאה של מאבק הערבים בסוריה עם הצרפתים).

מאורעות 1921 התרחשו בעיקר במישור החוף, והתחוללו מרחובות עד חדרה, כשמוקדיהם העיקריים היו ביפו ובפתח-תקוה. העובדה שהבריטים לא הגנו על היהודים היא האמירה הנכונה היחידה בתיאור הנושא בספר "המאה ה-20".

לשם מה הפברוק המסובך הזה? ההסבר ההגיני היחיד הוא כנראה שהספר "המאה ה-20" היה חייב לחשוף איכשהו את הקמת ארגון ה"הגנה", אבל ראה לנכון להסתיר את העובדה שהארגון הוקם בירושלים שנה קודם לכן – ועל-ידי זיבוטניסקי.

חברון 1929 – השלטון הבריטי והערבים

הנה כיצד מתאר הספר את ההתקפה המקיפה הבאה, ב-1929, של הערבים (עדיין בהנהגתו של המופתי) על היישוב היהודי בארץ:

"ב-1929 (תרפ"ט) פרץ גל חדש של מהומות שבו נהרגו ברחבי הארץ 133 יהודים ומספר גדול עוד יותר של ערבים. מאות נפצעו" (שם).

מטרת הפגישה היתה לנסח הסכם של הבנה ושיתוף פעולה בין היהודים והערבים תחת חסות בריטית. פייסל ווייצמן אמנם הגיעו להסכם, אך כבר בתחילת שנות ה-20 התברר שאין שום דרך להביא למימוש. הציונים הצהירו אמנם כי ברצונם לשתף פעולה עם הערבים, אך למעשה פעלו להגברת העלייה וההתיישבות כדי ליצור רוב יהודי בכל שטחי הארץ (עמ' 46).

זהו אחד הפירוקים הבסיסיים המופיעים בספר, הארוג באותם החוטים שמהם נארג הספר כולו. להלן הנוסח **המלא** של הסכם וייצמן-פייסל:

הוד מעלתו האמיר פייסל, הפועל כבא-כוח ממלכת חג'אז ובשמה, והד"ר חיים וייצמן, הפועל כבא-כוח ההסתדרות הציונית, מתוך הכרת הקירבה הגזעית והקשרים העתיקים הקיימים בין העם הערבי והעם היהודי, ומתוך הנחה, שהדרך הבטוחה ביותר להשגת השאיפות הלאומיות שלהם היא שיתוף הפעולה האמיץ ככל האפשר בפתרון של המדינה הערבית ושל ארץ-ישראל, ומתוך רצון לאשר שוב את ההבנה הטובה השוררת ביניהם, הסכימו על הסעיפים הבאים:

1. המדינה הערבית וארץ-ישראל יתנהלו בכל יחסיהן ומפעליהן ברוח רצון טוב והבנה הדדית הלבבית ביותר, ולשם כך ימונו ויוחזקו נציגים מואמנים כדין, ערבים ויהודים, בכל אחת מהארצות הללו.
2. מיד לאחר סיום הדיונים בוועידת השלום ייקבעו הגבולות המוחלטים שבין המדינה הערבית ובין ארץ-ישראל על ידי ועדה מוסכמת מטעם שני הצדדים המתקשרים בהסכם זה.
3. בקביעת החוקה והמינהל של ארץ-ישראל ייקטו כל האמצעים שיש בהם משום ערובה שלמה להגשמת הצהרת ממשלת בריטניה מה-2 בנובמבר 1917.
4. ייקטו כל האמצעים הדרושים, כדי לעודד ולהגביר את עליית היהודים לארץ-ישראל בקנה מידה רחב, וליישב במהירות האפשרית את העולים היהודים על הקרקע בהתיישבות צפופה ומתוך עיבוד אינטנסיבי של האדמה. עם זאת יגנו על הפלח הערבי ועל האריסים וזכויותיהם, ויסייעו בידם לשם התפתחותם הכלכלית.
5. לא יתקנו תקנה ולא יחוקקו חוק שיאסור או יפריע באיזה אופן שהוא את חופש הדת; יתר על כן, לעולם יורשו חופש דת ופולחן ללא הפליה או העדפה, לעולם לא ייקבע קריטריון דתי לשימוש בזכויות אזרחיות או מדיניות.
6. המקומות הקדושים למוסלמים יהיו נתונים לפיקוח מוסלמי.
7. ההסתדרות הציונית אמורה לשגר לארץ-ישראל ועדת מומחים כדי לחקור את האפשרויות הכלכליות של הארץ ולערוך דו"ח על האמצעים

רק אחרי שאנחנו קוראים את כל הפסקה יש ביכולתנו להיווכח שהיהודים הם שהותקפו והגנו על עצמם, ובכל זאת הרגו "מספר גדול עוד יותר של ערבים". "מאורעות 1929", ממשיך כותב הספר ואומר, "האיצו את פיתוחה של ההגנה היהודית העצמאית. הם הבהירו [כך!] ליישוב כי הבריטים אינם מסוגלים להבטיח את שלומם ולפיכך עליו להתגונן בעצמו, ואפילו בצורה לא חוקית" (עמ' 47).

אין כל ראייה שגוף יהודי בר-סמכא כלשהו טען כי הבריטים "אינם מסוגלים" להגן על היישוב. היישוב המתקף הביע דעה שונה לגמרי. הנה מה שאמרה הנהגת הקהילה היהודית בחברון, מקום שם נטבחו יהודים חסרי מגן בהמוניהם:

בשם 65 טבוחים, 85 פצועים והרבה יתומים ואלמנות, ובשם שרידי השדודים והמעונים, אנו מאשימים את הממשלה שלא מילאה את חובתה... את המפקד קפראטה, ששלל מאתנו את האמצעים לקרוא לעזרה ולהגנה, הוליד אותנו שולל בהבטחות-סרק, ונתן למרצחים ולפורעים את שעת הכושר שלהם; את השוטרים... שנהגו בשפלות בזוויה; ואת שלוחי המופתי והמועצות המוסלמיות... שקראו לטבח (ספרי "ז'בו - **ביוגרפיה של ז'בו ז'בוטינסקי**", תל-אביב, הוצ' דביר, תשמ"ג, כרך ב', עמ' 735).

מפקד משטרת צפת, שצפה את ההתנפלות על היהודים, הזעיק כוחות נוספים בעוד מועד, אך הממונים עליו דחו את בקשתו. גם שם נשארו היהודים חסרי מגן לחלוטין.

קיצורו של דבר, התנהגותם של הבריטים עוררה ביקורת ברחבי העולם, והם הואשמו בדשלויות משעת במילוי תפקידם. הבריטים ניסו לתרץ את התנהגותם וטענו שנפלו קורבנות משני הצדדים. כן סגרו את כל העיתונים והנהיגו צנזורה, כדי למנוע העברת דיווחים עצמאיים אל העולם הרחב. אולם שליח של ה"הגנה" הצליח לחצות את הגבול בצפון והביא את האמת לידיעת כל העולם. "**המאה ה-20**" עובר בשתיקה על כל המאורעות האלה. ואכן, לאורך כל הספר מתעקש המחבר לתאר את הבריטים כ"מתווכים הוגנים" בין היהודים לערבים.

כל הדברים שכתבתי לעיל מופיעים במסמכים מהתקופות ההן, העומדים לרשות כל דיכפין.

★ ★ ★

לא פחות חמורה היא הצורה שבה מטפל הספר ביחסים בין היהודים לערבים בתקופה הנזכרת. כבר בתחילת הסיפור של "**המאה ה-20**" מלעיטים אותנו בבליל של שטויות, שנועדו - ללא ספק - להטיל דופי ביהודים ולהניח תשתית היסטורית אנטי-ציונית זדונית. הסיפור מתחיל בדיווח כי -

עוד לפני שאושר המנדט אירגנו הבריטים פגישה בין חיים וייצמן, שייצג את הציונים, לבין ראש השושלת ההאשמית פייסל [טעות בידי המחבר: ראש ה"שושלת" ההאשמית היה חוסיין, אביו של פייסל].

הטובים ביותר להתפתחותה. ההסתדרות הציונית תעמיד את הוועדה הנ"ל לרשות המדינה הערבית לחקור את האפשרויות הכלכליות של המדינה הערבית ולערוך דו"ח על האמצעים הטובים ביותר להתפתחותה. ההסתדרות הציונית תעשה כמיטב יכולתה לסייע בידי המדינה הערבית על ידי הספקת אמצעים לפיתוח האוצרות הטבעיים והאפשרויות הכלכליות שלה.

8. הצדדים החתומים כאן מסכימים לפעול מתוך הסכמה והרמוניה מוחלטים בוועידת השלום בכל העניינים הנכללים בה.

9. כל חילוקי דעות העשויים להתעורר בין שני הצדדים להסכם זה יימסרו לממשלה הבריטית לבוררות.

נחתם בחתימת ידיו בלונדון, אנגליה, ב-3 בינואר אלף תשע מאות ותשע-עשרה.

חיים ויצמן
פייצל איבן חוסיין

הסתיוגות האמיר פייצל:

אם יבססו את הערבים כפי שבקשתי בתזכירי מה-4 בינואר 1919 שהוגש לשר החוץ הבריטי, אוציא לפועל את הכתוב בהסכם זה. אם ייעשו שינויים, לא תהיה חובה עלי להוציא חוזה זה אל הפועל.²

ברי שכל קשר או יחס בין הסכם זה לבין הדברים שהובאו לעיל מתוך הספר "המאה ה-20" הוא פרי הדמיון בלבד. הפסקה שהובאה מהספר "המאה ה-20" רק מדגישה פעם נוספת מדוע הוא מסתיר מהקורא את הנוסח האמיתי של ההסכם. פסקה זו חוזרת ומבהירה את הסיבה שאין אפילו שמץ של אזכור הסעיפים הרלוונטיים בכתב המנדט, או של הצהרת בלפור. הספר מנסה לגנוב את דעתנו כאילו בעצם הצעת שיתוף הפעולה עם הערבים הבטיחו הציונים לא להמשיך להגביר את העלייה! מובן מאליו שהציונים מעולם לא הבטיחו דבר כזה.

כמו כן, בהסכם עם פייצל אין זכר לכך שביצעו יהיה "תחת חסות בריטית", כפי שטוען מחבר "המאה ה-20".

★ ★ ★

הבריטים נדיבי הלב...

האגדה בדבר ממשלה בריטית הוגנת, שוחרת טוב ונדיבה, מוצגת בספר בצורה מאלפת בהקשר של תיאור המדיניות הכלכלית הבריטית. "המאה ה-20" מספר לנו את המעשייה הבאה:

הבריטים הקציבו כספים לפיתוח תשתית של כבישים ומסילות ברזל, עודדו את הבנייה הציבורית בערים והרחיבו את מערכת החינוך. היהודים ידעו להשתמש היטב בתקציבים אלה, ולכן המשק העברי התפתח בתקופה זו בקצב מהיר. לא כך היה במשק הערבי (עמ' 45).

הבריטים הקציבו כספים? כך יכול המחבר להפוך על פיהם את המאמצים הכספיים האדירים של התנועה הציונית, שהיו ללא ספק יחידים במינם בעולם. בספר אין זכר כלשהו ל"קרן היסוד". הקרן נוסדה בשנת 1921, וראשי התנועה הציונית, סניפיה ופעיליה ברחבי העולם סרקו את הקהילות היהודיות שנה אחרי שנה כדי לספק את האמצעים לבנייתו של הבית הלאומי היהודי, ובכלל זה את מערכת החינוך היהודית הנפרדת.

הספר מעניק "טיפול" דומה ל"קרן הקיימת" (שנוסדה עוד ב-1901), המוזכרת רק בדרך אגב, אבל פעילותה אינה מתוארת ואינה מוסברת. בשולי אחד העמודים (38) מופיעה תמונה של "הקופסה הכחולה" ללא כל הסבר של תפקידה החיוני: לרכוש אדמות שהבריטים מעולם לא הקצו ליהודים (תוך הפרת כתב המנדט), ולהחזיר את הייעור לנופים זנוחים ברובם הגדול.

★ ★ ★

אשר לשטח המנדט על ארץ-ישראל, בספר נכתב ששטח זה כלל תחילה "את כל האזור שממערב וממזרח לירדן, אך בריטניה החליטה לנתק את עבר הירדן ולהעניק אותו למשפחה ההאשמית, שעזרה לה במלחמת העולם הראשונה. מעטים בקרב הציונים – בהם ז'בוטינסקי – חשבו כי בכך הפרה בריטניה את הבטחתה לציונים" (הערת שוליים בעמ' 45). פסקה זו, תמימה לכאורה, מכילה סילופים:

הטענה כי רק "מעטים בקרב הציונים" חשבו כי הבריטים הפרו את הבטחתם פשוט אינה נכונה. זו אכן היתה הפרה של ההתחייבויות של בריטניה – עובדה שנתאשרה בדו"ח הוועדה המלכותית הבריטית (ועדת פיל) משנת 1936-1937 (שהוזכר לעיל; עמ' 27 בנוסח העברי), ותתחוור לכל חוקר שיבחן את המסמכים הבריטיים והציוניים. הסוגיה שעמדה על הפרק בשלב הראשון של המשא-ומתן בין ויצמן לבריטים, בזמן המלחמה, היתה אם הגבול המזרחי של ארץ-ישראל יכול להיות מסילת-הברזל החגיגית או יעבור מערבית לה (כפי שגרסו הבריטים). בהצעה בריטית מתוקנת שהוגשה לאחר מכן ("קו מיינרצהגן") הותווה הגבול עוד יותר מערבה, אבל עדיין עמוק בתוך שטח עבר הירדן. הפרת ההתחייבות היתה אפוא עובדה, ולא עניין של השקפה. האמיר עבדאללה קיבל את תפקיד מנהל השטח מטעמה של בריטניה, ותחת אפוטרופסותם של הבריטים נעשה ב-1946 שליטו, במדינה "עצמאית".

אשר לתגובה הציונית הממשית, זו באה בקונגרס הציוני ה"ג, שהתכנס בלונדון בשנת 1923, וקיבל פה אחד את ההחלטה הבאה:

הקונגרס מכיר בכך שארץ-ישראל המזרחית והמערבית הן אחדות היסטורית, גיאוגרפית וכלכלית, ומביע את תקוותו שבכל הסדר חדש בנוגע לעבר-הירדן, יתייחסו לשאיפות ההתיישבות של היהודים בכבוד הראוי.³

הספר "המאה ה-20" אינו מיטיב את דרכיו גם כאשר הסיפך ומרחיב את עיוותיו (ואולי את דעותיו

² הנוסח העברי לקוח מהספר "קובץ מסמכים בתולדות המדינה, 1897-1979", ירושלים, הוצ' שירות הפרסומים של מרכז החסברה וה' הוצאה לאור של משרד הביטחון, 1981, עמ' 21-20.

³ "ז'בו", שם, עמ' 589.

הקדמות) גם בנוגע לענייניה הפנימיים של התנועה הציונית. הוא מדייק אמנם כשהוא מציג את התנועה הרוויזיוניסטית כאופוזיציה העיקרית לממסד הציוני, אבל הוא מתאר אותה כך:

מול הגישה המעשית וההדרגתית של וייצמן, שדגלה ב"עוד דונם ועוד עז" כדי להגיע לרוב יהודי בארץ... הוא [זיבוטניסקי] דרש הצהרה מפורשת כי מטרת הציונות היא הקמת מדינה עברית בכל שטחי ארץ-ישראל משני צידי הירדן. הוא התנגד גם להקמת יישובים שנועדו לקבוע עובדות בשטח, וטען כי את גבולות המדינה יש לקבוע באופן דיפלומטי וחוקי. הוא התנגד למימסד הציוני גם בשאלות הגנה וביטחון, הסוכנות היהודית, היחס לערבים, היחס ליהודים שאינם רוצים לעלות, והיחס למוסדות הרווחה והבריאות של היישוב (עמ' 53).

אבל זהו תיאור מגוחך ברובו. וייצמן לא האמין כי מדיניות ה"עוד דונם, עוד עז" שלו תוכל להביא ליצירת רוב יהודי בארץ-ישראל. וייצמן הכריז, עוד באוגוסט 1930, כי אין לו "כל הבנה וכל אהדה לדרישה לרוב יהודי". ואכן, הצהרה זו הביאה לפיטוריו המרעישים מתפקיד נשיא הסוכנות היהודית, בקונגרס הציוני הי"ז שנערך ב-1931. הספר "המאה ה-20" אינו מזכיר כלל את האירוע הדרמטי הזה.

כמו כן אין אמת באמירה שזיבוטניסקי התנגד להקמת יישובים. הוא כבר ברעיון ש"עוד דונם ועוד עז" יביאו להיווצרות רוב יהודי בארץ-ישראל. כן ראוי לציון שבעוד הספר שוטח את הרשימה המעוותת של קווי המדיניות שזיבוטניסקי התנגד להם, הוא אינו טורח להציג לפני הקורא שמץ מן החלופות שבהן דגל האיש, להוציא את האזכור, בהמשך הספר, שזיבוטניסקי הגן על "החטוננים" (עמ' 51). אין כל אזכור, ולא כל שכן – תיאור, של ההבדלים העיקריים בין וייצמן לזיבוטניסקי בתחום מדיניות החוץ, שהיו גורליים ללא ספק לתנועה הציונית: היחס לבריטניה והתגובה על התנהגותה. וייצמן החל להסתגל למדיניות בריטית שהלכה ונעשתה עוינת, ואילו זיבוטניסקי נעשה ביקורתי יותר ככל שהטרגדיה של יהודי אירופה הלכה והעמיקה.

הטרגדיה – מגומדת ומיפּה

סקרו את התקופה הטרגית האמורה, שנעשתה חמורה כל כך בשנות השלושים, טוען הספר "המאה ה-20" כי: "כרבע מיליון מיהודי מרכז אירופה היגרו לארץ-ישראל, שהיתה פתוחה לעליית יהודים עד הספר הלבן של 1939" (עמ' 80).

כך נכתב בעמ' 80 של הספר, אבל זוהי אחת ההטעיות האכזריות ביותר. אילו היתה טענה זו נכונה, היתה הטרגדיה הנוראה של יהודי אירופה בשנות השלושים מצטמצמת במידה רבה מאוד. מחבר הספר "מתרשלי" עד מאוד כשהוא נותן פורקן לכזבים בוטים כאלה. לאמתיות של דבר, להוציא את הכמות המצומצמת מאוד של רישיונות עלייה לארץ-ישראל (הסרטיפיקטים), הורשו להיכנס לארץ

רק יהודים בעלי הון. רובם המכריע של יהודי מזרח אירופה, היו עניים מרודים, ושערי ארץ-ישראל היו נעולים בפניהם, להוציא את בני-המזל המעטים שקיבלו סרטיפיקטים.

בעמוד הקודם לו מדווח הספר על ועידת אויאן שנערכה ביולי 1938. מטרתה המוצהרת של ועידה זו, שכונסה על-ידי הנשיא האמריקני רוזוולט, היתה למצוא פתרון לבעיה הנוראה של פליטים יהודים מאירופה, "שלא היה להם לאן ללכת". הוועידה נעשתה חוכא ואיטלולא עוד לפני שהתכנסה. ממשלת בריטניה הודיעה מראש כי תשתתף בה רק אם ארץ-ישראל לא תעלה לדיון, והטעימה את עמדתה בשגרה לוועידה נציג שהיה פוליטיקאי אנטישמי ידוע: לורד וינטרטון. אילו באמת היו שערי ארץ-ישראל פתוחים לעלייה עד 1939, כמו שמתיימר לספר לנו "המאה ה-20", הרי לא היה כלל צורך בוועידת אויאן ב-1938. כל הנציגים הבכירים שם הכריזו, בצער רב, על חוסר היכולת של ארצותיהם לקלוט פליטים.

בספר אין זכר להתגברות הצורך הנואש של היהודים להגר, ולא רק מגרמניה, אלא גם מן הקהילה היהודית הגדולה הרבה יותר במזרח אירופה – בפולין, בארצות הבלטיות וברומניה; האנטישמיות החריפה המולדת ששררה בהן ממילא התחזקה על-ידי יבוא של תעמולה נאצית. לאחר מכן גם אין בספר כל אזכור למאמצים לארגון מה שנקרא "עלייה ב" – עלייה "בלתי חוקית" לארץ-ישראל. אילו יכלו היהודים להיכנס לארץ-ישראל עד 1939 באמת באין מפריע, כפי שטוען הספר, מדוע היו צריכים מנהיגים בולטים כמו זיבוטניסקי הרוויזיוניסט וברל כצנלסון, ממנהיגיה הבכירים של תנועת העבודה, לקרוא לצעירים יהודים, בהצלחה מסוימת – כבר ב-1932 – לעלות לארץ בלי רשות מהבריטים; לשם מה היה צורך להנהיג אז את השיטה של נישואים פיקטיביים, כדי לאפשר לרווקות לעלות ארצה עם "הבעלי" שלהן? ומדוע היה צורך ב"היעלמות" סיסטמית של תיירים שנבלעו בתוך האוכלוסייה? העלייה "הבלתי חוקית" המאורגנת החלה ב-1936, ונתקלה בהתנגדות חריפה מצד הבריטים, שגייסו לעזרתם גם את הסגל הדיפלומטי במזרח אירופה ובדרומה, כדי להניא את הממשלות מלהתיר לעולים לחצות את גבולותיהן ולהגיע לנמלים, ואילו ההוראות שניתנו עכשיו לצי המלכותי היו ליירט את ספינות העולים ולמנוע מהפליטים מלהגיע לארץ-ישראל.

העלייה "הבלתי חוקית" נעשתה סלע מחלוקת פנימית חריפה ביותר בעולם היהודי, בין מארגניה וחסידיה לבין אלה שהתנגדו לה בשם "החוק והסדר". כל הנושא, ששיקף גם את הרעיון של התרסה פיזית כלפי המדיניות האנטי-יהודית של הבריטים, אינו קיים כלל ב"היסטוריה החדשה", המטשטשת גם כאן את הפרות כתב המנדט על-ידי הבריטים ואת נסיגתם ממנו וממעטה בערכן, וכן את תוצאותיהן המזוויעות.

"הספר הלבן" של 1939, אשר ביטל חד-צדדית את הצהרת בלפור והתנער מהתחייבויותיהם של הבריטים לפי כתב המנדט, רק חזר ואישר וחיזק את צעדיה של ממשלת בריטניה למעשה כבר שנים רבות. אבל "הספר הלבן" של 1939, אשר ביטא את קצו של המפעל הציוני, היה טעון אישור של חבר הלאומים, כמו כל שינוי אחר במדיניות. בריטניה לא הצליחה לקבל את האישור המבוקש. ועדת המנדטים של חבר הלאומים, אשר פיקחה על כל המנדטים,

הצביעה נגד האישור, וזו היתה מילתו האחרונה של חבר הלאומים בנוגע ל"ספר הלבן". הערער שהגישו הבריטים על דחיית בקשתם לא הגיע אל המועצה של חבר הלאומים, שלא התכנסה יותר כלל, מפני שבדיוק אז פרצה המלחמה. הוצאתו לפועל של "הספר הלבן" היתה אפוא בלתי חוקית מנקודת ראות בינלאומית. ההיסטוריונים של "המאה ה-20" לא טרחו להתייחס כלל לסוגיה זו.

★ ★ ★

אפילו בתיאור השואה מוצא מחבר הספר לנכון להושיט יד מגוננת על המדיניות של הבריטים. לונדון, מצדה, התעקשה להוציא לפועל את "הספר הלבן" של 1939 ככתבו וכלשונו, והפקירה את יהודי אירופה לחסדיהם של היטלר ושל חזית האנטישמיות המזרח-אירופית הרחבה. גם כשנקרתה הזדמנות להציל, ולו גם יהודים מעטים (על-ידי שיחוד פקידים נאציים), או להאיט את מלאכתם של מחנות ההשמדה על-ידי הפצצת אושוויץ או מסילות הברזל המובילות אליה, סירבו הבריטים להושיט יד (וכמוהם גם האמריקנים).

על כל הדברים האלה עובר מחבר הספר בשתיקה מוחלטת. לאמיתו של דבר, הוא מעמיד פנים לפני קוראיו שאינו יודע. בין השאלות הרטוריות שהוא שואל את התלמידים מופיעה השאלה: "מדוע לא הופצצו מחנות המוות או מסילות הברזל שהובילו אליהם?" (עמ' 118), אך אין אפילו רמז לתשובה, שאינה בגדר סוד. מנהיגים יהודים כמו חיים וייצמן ומשה שרתוק (שרת) פנו לממשלת בריטניה, והתשובה שניתנה (אחרי שמונה שבועות) היתה שאין ביכולתם להגיע אל המטרות: הטווח גדול מדי. אבל באותו זמן ממש הגיעו מטוסים בריטיים ואמריקניים למטרות בטווחים גדולים הרבה יותר. גם על כך עובר הספר בשתיקה.

★ ★ ★

מלחמת העצמאות: שיאים בסילוף

ס בטיפולו בתקופה הטראומטית אחרי סיום מלחמת-העולם השנייה והשואה, כאשר ממשלת בריטניה התעקשה למנוע את כניסת ניצולי מחנות ההשמדה לארץ-ישראל, מצליח "המאה ה-20" לתרץ את התנהגותם של הבריטים: "הבריטים, שזקקו לבעלי ברית חזקים במזרח התיכון", כך הוא כותב, "לא רצו לעורר את התנגדותם של הערבים" (עמ' 139). לאמירה מגוחכת זו לא הובאה כל אסמכתא.

הספר מגיע לשיאים חדשים בתיאור מלחמת העצמאות. הוא מספר שאחרי קבלת החלטת החלוקה באו"ם, תקפו ערביי ארץ-ישראל את היישוב היהודי בסיוע "מתנדבים" ממדינות ערביות אחרות, והשיגו הצלחות אחדות (עמ' 141-142). לאחר מכן מתואר המפנה שהתחולל באפריל 1948, אבל הספר משמיט את העובדות החיוניות:

1. שליהודים היה נשק מועט;
2. שהאו"ם הכיר בעובדה זו, והורה לממשלת המנדט הבריטית לפתוח את נמל יפו כדי לאפשר ליהודים לייבא נשק, אבל הבריטים לא עשו זאת.

רק אחרי שהגיע לארץ משלוח של נשק מצ'כוסלובקיה (שהיתה אז בשליטתה של ברית-המועצות) וכמויות קטנות של נשק "דלפו" ממקורות אירופיים אחרים, עלה בידי היהודים לצאת להתקפת נגד ולמנוע אסון.

"המאה ה-20" אינו מזכיר כלל שפלישת מדינות ערב, עם סיום המנדט הבריטי ב-15 במאי 1948, נעשתה – לפחות במקרה של עבר-הירדן ושל עירק – בנשק בריטי. מפקדי הלגיון הירדני התוקף היו קצינים בריטיים. הספר גם אינו מציין שהבריטים המשיכו לספק נשק לעירק, למרות האמברגו שהטילו, ושהופעל רק נגד היישוב היהודי בארץ-ישראל.

כן אין זכר לעובדה שהאמברגו הופעל בתקיפות רבה גם על-ידי ארצות-הברית, אף כי וושינגטון ידעה על המשך הספקת הנשק מבריטניה, שדיווחה רשמית. עובדות אלה חיוניות ביותר, ללא ספק, להבנת ההיסטוריה של מלחמת העצמאות; מדוע אין הן מובאות לידיעת התלמידים?

הסיבה להשמטה זו מתבהרת בשלב מאוחר יותר בסיפך של "המאה ה-20". שם מוצגת הטענה כי "כמעט בכל גיזרה ובכל קרב היה לצד היהודי יתרון על הערבים, הן מבחינת התכנון, הארגון והפעלת הציוד, והן מבחינת מספר הלוחמים המיומנים שהשתתפו בקרב" (עמ' 143).

תיאור מדהים זה, המתפרסם שני דורות לאחר מעשה, חייב לעורר את השאלה: אם כך, כיצד ייתכן שבשנה אחת של מלחמה, בערך, סבלו היהודים אבדות כבדות כל כך (כאחוז אחד מכלל האוכלוסייה היהודית) – בשיעור גבוה יותר מזה שסבלה בריטניה, למשל, בשש שנות מלחמת-העולם השנייה, או ארצות-הברית בארבע שנים? "המאה ה-20" מסתיר מפני קוראיו את העובדה שבצד הערבי המשיכו עירק ועבר-הירדן לקבל מבריטניה נשק כבד וקל בכמויות מספיקות (גם בלי להזכיר הדרכה ואימונים ממומחים), וכי לרשות מדינות אלה, וכן לרשות מצרים, גם עמדו משאבים רגילים העומדים לרשות מדינות מבוססות, בעוד שלרשות יהודי ארץ-ישראל עמד מאגר הנשק הדל ביותר שניתן להעלות על הדעת, בגלל המדיניות המגבילה של הבריטים (בתחילת מעשי האיבה עמדה לרשות היישוב כמות דלה ביותר של נשק).

הספר "המאה ה-20" עוסק בבעיית "הפליטים הערבים". רובם המכריע של הערבים שברחו מהארץ עשו זאת בהוראת מנהיגיהם – הליגה הערבית. הם היו בטוחים בניצחונם הסוחף והמכריע על יישוב קטן, חסר מגן כמעט, והאיצו באנשיהם לסור מעל דרכם של צבאות ערב, שניצחונם יאפשר לערביי יפו, חיפה, ירושלים וערים אחרות לחזור לבתיהם. העובדות, למרות ההכחשות של אמת זו מפי מכחישי הבעיה, אושרו בדיווחים של הערבים עצמם, בדיווחים שהופיעו באותם הימים בעיתונים אחראיים בחוץ-לארץ ובהחלטות האו"ם. כמו כן, עובדה היא שבמקומות אחדים, כמו למשל באזור רמלה-לוד, גירש צה"ל את הערבים מבתיהם, אך אלה היו החריגים. אבל מחבר הספר "המאה ה-20" כותב:

במהלך הקרבות גורשו רבים מערביי הארץ. היו מהם שברחו עוד לפני שהיהודים הגיעו לכפר או לשכונה הערבית בעיר, והיו מהם שגורשו על-ידי הכוח הכובש. עשרות אלפים ברחו למדינות השכנות – בעיקר

לירדן, לבנון וסוריה – בתקווה שבעזרת מדינות אלה ישובו פעם למקומות מגוריהם הקודמים (עמ' 143).

אף מילה על כך שמנהיגיהם שכנעו אותם לעזוב לזמן מה, כדי לחזור אחר כך לארץ שתהיה בשליטה ערבית.

★ ★ ★

שאלה מסכמת לבני 15: "האם העם היהודי ימשיך להתקיים?"

א ש"ף הוקם בשנת 1964, במטרה מוצהרת לחסל את מדינת ישראל, שהיתה אז בקווי שביתת-הנשק מ-1949 ("הקו הירוק"), כלומר, בלי יהודה, שומרון, רצועת עזה ורמת הגולן.

מלחמת ששת הימים, שנוהלה נגד ישראל בידי מצרים, סוריה, ירדן, לבנון וערב הסעודית, הסתיימה בשחרור יהודה ושומרון מידי הירדנים, חצי-האי סיני

ורצועת עזה – מידי המצרים, ורמת-הגולן – מידי הסורים; כל זה היה ב-1967, כלומר, שלוש שנים אחרי הקמת אש"ף.

כאן מוליך הספר שולל את התלמידים התמימים לגבי העובדה המרכזית במלחמת הערבים נגד ישראל: שיעד השמדתה אינו קשור בגבולות אלה או אחרים. הספר מזיז את תאריך הלידה של אש"ף בשלוש שנים וקובע כי אש"ף, המתואר כארגון "פוליטי", הוקם אחרי מלחמת ששת הימים, וכן שהוקמו אז ארגונים ערבים-פלשתינאיים אחרים, ל"לחימה והתנגדות לכיבוש ולמדינת ישראל" (עמ' 162).

ולקינוח, לאחר שהשמיט את האירועים הכבירים בתחילת המאה, "מפצה" מחבר "המאה ה-20" את קוראיו על-ידי הכללת פרק על המאה הבאה, המאה ה-21. שם הוא מנהל דיון על שאלות הקיום של העם היהודי, תחת כותרת המציגה לקוראיו בני ה-15 שאלה: "האם העם היהודי ימשיך להתקיים?" (עמ' 203).

"הצעד הראשון לחיסולו של עם מתחיל עם מחיקת זיכרונו. השמד את ספריו, את תרבותו, את קורותיו. ואז כתוב ספרים חדשים, יצר תרבות חדשה, המצא היסטוריה חדשה. במהרה תתחיל האומה לשכוח מי היא ומהיכן באה. העולם סביב ימהר לשכוח אף הוא. אין אומה המסוגלת לחצות מדבר של שכחה מאורגנת."

מילן קונדרה, ספר הצחוק והשכחה